

Silvia Omedes, presidenta de Photographic Social Vision –fundació dedicada a sensibilitzar i difondre el fotoperiodisme i la fotografia documental d'alta qualitat– reflexiona sobre els problemes, mancances i oportunitats amb què es troben aquests creadors després que bona part dels mitjans de comunicació tradicionals hagin girat l'esquena a aquesta manera d'explicar i d'interpretar la realitat que ens envolta.

LES ASSIGNATURES PENDENTS DE LA FOTOGRAFIA

El fotoperiodisme i la fotografia documental,
relegats pels mitjans de comunicació,
busquen nous mercats i canvis de mentalitat

TEXT SILVIA OMEDES
FOTO VICENTE PRUNA

Catalunya ha comptat amb fotògrafs documentalistes des de final del XIX, quan va arribar la primera càmera fotogràfica. A casa nostra, de talent n'hi ha molt, però el franquisme va provocar que no es desenvolupés ni explotés la vessant cultural d'aquestes arts i oficis perquè els fotògrafs amb inquietuds socials que havien documentat la realitat de la guerra i la postguerra (manifestacions, afusellaments, assassinats...) es van haver d'exiliar.

Durant molt temps, aquests fotògrafs que sortien al carrer a documentar el que passava, corrien riscos i no tenien llibertat d'expressió. No va ser fins l'arribada de la democràcia que van poder publicar i signar lliurement els treballs. Aquestes feines de fotoperiodistes i documentalistes —professionals que treballen amb la realitat— bàsicament es publicaven a diaris i revistes. Amb tot, des de fa uns quinze anys, això ja no és així i, avui en dia, molts pocs diaris inverteixen en la producció d'un reportatge d'investigació ni en el viatge a l'estranger d'un fotògraf. Cada cop més, per abaratir costos, els diaris es nodreixen de fotografies d'agències i de bancs d'imatges, cosa que implica que molts d'ells sovint publiquin les mateixes imatges.

I com són fotografies distribuïdes a tot tipus de empreses de comunicació, les imat-

ges més venudes són aquelles amb poc context que complauen una audiència major, quan és en el context on resideix la riquesa del missatge. Perdem, doncs, diàriament, la mirada atenta del fotògraf independent, la fotografia amb intenció i tota la riquesa dels diferents nivells de lectura. Això ha comportat en els darrers anys un gran empobriment de la fotografia de diaris i revistes. A Espanya, gairebé no queden revistes que apostin per projectes documentals, com sí publiquen mitjans com *The New York Times*, *Stern*, *Time*, *Sunday Times*, etc. La majoria del que trobem als suplementos dominicals dels diaris avui té a veure amb famosos, esports, natura i

ACTUALMENT A ESPANYA, GAIREBÉ JA NO QUEDEN REVISTES QUE PUBLIQUIN FOTOGRAFIES O HISTÒRIES DOCUMENTALS

decoració, temàtiques que no impliquen un conflicte amb la publicitat ni amb les empreses que financen aquests mitjans.

BOMBARDEIG VISUAL

La fotografia és poderosa perquè té la capacitat de connectar amb les persones des de molts nivells. No tan sols se sent sinó que també es llegeix. En el nostre país, tenim un dèficit significatiu de

cultura visual, i és contradictori perquè, gràcies a Internet, els mòbils, la publicitat, la televisió, el cinema i les publicacions, estem sotmesos a un bombardeig diari de tot tipus d'imatges. Creiem que, pel fet de rebre molts impactes visuals, estem ben informats, però en realitat dediquem molt poc temps a analitzar, desxifrar i digerir el significat d'aquestes imatges. La fotografia, mai objectiva ni innocent, té el gran poder de convertir-se en allò que vulgui el seu creador, editor o difusor. El públic, si vol estar informat adequadament, avui és coresponsable de trobar prescriptors d'informació de confiança.

Seria important que, ja des de l'escola, ens ensenyessin a distingir la important diferència dels usos i les funcions de la fotografia per tal de no

consumir imatges de manera automàtica i inconscient.

Avui tothom pot fer fotos a tota hora, compartir-les i distribuir-les arreu del món amb un clic. Aquest fet implica que la societat no valori la feina dels autors professionals que elaboren amb cura l'art de la narració visual. Les històries, elaborades per autors que interpreten i interroguen el món per ser compartides

com a reflexions intel·ligents o com a testimoni de la realitat, no disposen ja de vies massives de difusió. I és una gran pèrdua. La bona fotografia, aquella que emociona, informa i ens interroga, demana un temps de dedicació, no solament en el moment

LA MAJORIA DEL QUE ES PUBLICA TÉ A VEURE AMB TEMES QUE NO SUPOSEN UN CONFLICTE AMB ELS ANUNCIANTS

de la creació, sinó també en el moment del consum, i tot això sempre acompanyat per un bon editor que l'apreciï i difongui decididament.

I, en aquest sentit, la crisi dels suports de premsa tradicionals i la crisi econòmica que vivim no han ajudat gens a respectar la fotografia com a llenguatge informatiu. Ara els diaris redueixen les plantilles dels seus fotògrafs i treballen amb col·laboradors mal pagats o es nodreixen de bancs d'imatges, els editors aprofiten el *periodisme ciutadà* llaminer que no contrasta les fonts i que és sobretot gratuït. I tot sumat fa que tinguem els mitjans de comunicació menys interessants, menys verços i més fàcilment manipulables de la història del periodisme gràfic. La baixa autoexigència, la pèrdua d'ètica periodística i el desinterès d'aquestes empreses de comunicació vers la fotografia basada en la realitat ha afectat de manera preocupant la qualitat de la informació visual que consumim cada dia.

VIES ALTERNATIVES

Per tot això, fotògrafs documentalistes i fotoperiodistes han après a buscar vies alternatives i a intentar guanyar-se el pa de manera diferent. Internet, els museus, centres d'art, galeries, festivals i les recents iniciatives privades d'autoedició de llibres estan sent les noves plataformes de difusió de la fotografia seriosa i de qualitat. No cal dir que, en els darrers anys, la prioritat per a molts autors nacionals ha estat buscar feina fora d'Espanya, a on hi ha encara

moltes agències que continuen d'apreciar el talent i que garanteixen ingressos i publicacions.

Paradoxalment, mentre els diaris nacionals ja no publiquen perquè diuen que el

fotoperiodisme no interessa, les exposicions de fotografia documental són les més visitades de la ciutat i el públic demostra que valora

la feina feta amb compromís, temps, rigor i expressivament potent, i pot fer cues llarguíssimes per veure una exposició com la World Press Photo. És cert, que els espais museístics no són espais de consum massiu sinó àmbits més elitistes, tot i així, la reacció de la societat vers aquestes exposicions no deixa de ser molt remarcable.

Un altre problema afegit per al sector professional de la fotografia d'aquest gènere és que, mentre a altres països d'Europa existeixen agències, agents i representants d'autors (professionals que exploten i difonen l'obra de diversos autors), a casa nostra aquesta figura professional gairebé no existeix. Aquí hi ha agències de fotògrafs vinculades al paparazzisme, agències

ESTEM SOTMESOS A UN BOMBARDEIG DIARI DE FOTOGRAFIES, PERÒ NO LES CONSUMIM ADEQUADAMENT

de notícies i bancs d'imatges, tanmateix no s'ha desenvolupat la figura professional de l'agent del fotògraf com a representant, assessor i protector dels seus interessos.

I, a Catalunya, aquesta manca d'interès vers la fotografia es dona també, tot i ser la comunitat autònoma amb més informes tècnics sobre fotografia publicats des dels anys 80 fins a avui dia —un total de cinc!—, tots ells consensuats per experts de fotografia, en els quals es conclou sempre que no funciona i què cal fer. La fotografia a Catalunya i les seves necessitats han estat

des de fa massa anys la patata calenta que passa d'un govern a l'altre sense gaire voluntat política per entendre-la, valorar-la sincerament i potenciar-la. I aquest greu abandó ja ens ha passat factura amb casos d'importants arxius perduts, mal venuts o malmesos que han empobrit el nostre patrimoni nacional.

EL POTENCIAL DE L'ARXIU

Sense dubte, a Catalunya, tenim molts bons arxius i s'està fent molt bona feina, encara que el sector de la fotografia i la quantitat d'obra existent pendent de trobar el seu lloc necessita un impuls. En aquest sentit, el Pla Nacional per a la Fotografia que acaba d'impulsar el govern, urgent i necessari, està sent ben rebut pel sector. Tot i que arriba amb molt retard i que no és suficient ni exhaustiu, aposta de manera clara pels àmbits més patrimonials de la fotografia, els més sensibles políticament parlant.

Cada cop que es diposita un arxiu fotogràfic en un arxiu de l'administració o d'una fundació s'hi han d'invertir molts recursos per mantenir-lo, conservar-lo, investigar i posar-lo a disposició del públic. És un gran repte pressupostari i sense voluntat política i governs que hi dediquin diners és una fal·làcia creure que podrem conservar bé i difondre el nostre patrimoni fotogràfic.

Molts autors, actualment, deixen en dipòsit les seves obres i arxius signant contractes i acords de cessió o comodats que prometen coses que, materialment, no es podran realitzar mai.

Quan un autor arriba en aquest punt és perquè s'està fent gran i vol que la seva obra perduri i es conservi en condicions, i és en aquest moment on detecto sovint en els fotògrafs un desconeixement dels seus drets i de les possibilitats que ofereix la gestió de l'obra, tant des del punt de vista físic (còpies, negatius, fulls de contacte, lli-

bretes...) com pel que fa als drets d'autor, una feina diferent de la creativa i sobre la qual és convenient deixar-se aconsellar.

Fins ara, la tendència per a molts fotògrafs ha estat negociar un import de cessió i

LA BONA FOTOGRAFIA EMOCIONA, INFORMA I ENS INTERROGA. PERÒ DEMANA TEMPS I UN EDITOR QUE L'APRECII

deixar el conjunt de l'obra física en mans d'un arxiu o museu i han oblidat que per falta de recursos poden passar anys fins que s'hi destinin diners per conservar-la, digitalitzar-la o exposar-la... I no dic explotar-la! Que, segons jo, seria una de les solucions estratègiques per al futur finançament dels arxius, museus, autors i/o hereus de les obres.

L'explotació consensuada de les obres i els seus drets per part de tots els agents interessats ajudaria a obtenir beneficis per rendibilitzar els grans esforços fets pels autors en vida i dels arxius que acullen el patrimoni. Conec casos de contractes amb l'Administració, en què s'han demanat els drets d'explotació de totes les obres, però no se'ls explota mai. Com a molt, es munta, amb sort!, una exposició o se n'edita una petita publicació.

Per tant, als autors amb bons arxius, els suggereixo que abans de signar un contracte de cessió o de comodat s'informin bé amb advocats, galeristes o persones expertes en gestió cultural i drets d'autor per valorar el potencial del resultat del seu treball i de totes les parts. Perquè si tenen còpies d'època en paper, —el gran tresor dels autors— en lloc de deixar-les enterrades en capsos en un arxiu, potser el lloc més adient per explotar-les poden ser les galeries de fotografia especialitzada que les vendran a col·leccionistes. Les fotografies que es venen a les galeries són per ser un objecte patrimonial, artístic i col·leccionable, i qui les compra vol que l'objecte fotogràfic perduri en el temps.

L'obra col·leccionada avui entra directament en el mercat de l'art i amplia, de molt, les possibilitats de perdurar.

Aquest nou mercat de la fotografia com a obra artística pot ajudar molt els fotògrafs, si bé no tots ho tenen present, i cal estar-ne informat. Actualment, el fotògraf que vol difondre el seu treball per aquestes noves vies ja no parla

amb un editor, sinó amb un comissari, un galerista o un director de festival, fet que condiciona el plantejament de la feina des de la mateixa concepció i obliga a tenir en compte altres regles del joc.

CANVI DE MENTALITAT

En la millora de les condicions generals del tracte als autors, és urgent i necessari també anar educant institucions públiques i privades en la necessitat de pagar sempre pels drets d'autor. En fomentar les bones pràctiques que normalitzin el fet que si algú vol utilitzar una obra ja feta, ha de pagar-ne els drets d'ús. Alguns museus,

PER QUÈ ELS ARXIU NOMÉS CONSERVEN? S'ESTAN CONVERTINT EN CEMENTIRIS D'OBRA FOTOGRAFÀICA

encara avui, produeixen obra i creuen que, pel sol fet de fer-ho, ja en són propietaris quan en realitat l'obra segueix sent de l'autor. Tampoc val exposar obres gratuïtament argumentant la il·lusió que li farà al fotògraf ser exposat, i guanyar visibilitat pública. Bona praxi vol dir que si un espai s'està posicionant gràcies a l'obra d'un autor, l'espai li deu alguna cosa al segon per fer-ho. Per tant, s'han de negociar i pagar sempre drets d'autor pels diferents usos possibles.

Desconfiem d'aquelles entitats o empreses que demanen automàticament tots els drets d'explotació i en exclusiva de

l'obra dels autors. Els drets dels autors sobre l'obra és un gran armari amb molts calaixos. No cal obrir-los tots, ni cedir-los tots a l'hora. La gestió dels drets és molt flexible i sempre negociable. Un es pot reservar certs drets que potser no seran necessaris per a la persona amb qui s'està negociant. El més interessant, —i aquí insisteixo— és poder compartimentar-los i cedir-los per parts, o cedir-ne trossos, per modalitats d'explotació diferents, per territoris, temes... Un fotògraf, per exemple, podria proposar-li a un arxiu que li conservi, però que també exploti la seva obra i que es repartissin els beneficis a mitges.

Però tot això passa per un canvi de mentalitat del sector, de les institucions públiques, dels mateixos autors i dels serveis jurídics que han d'ampliar el punt de vista i el marc legal de treball, aturar sistemàticament la transcripció de clàusules, que sovint són abusives per desconeixement, i entendre l'obra fotogràfica no tan sols com un "document no textual" a conservar, sinó com un objecte genuí amb molt potencial d'explotació i vida pròpia.

A Catalunya, hi ha molts arxius per descobrir. La Biennal de fotografia Xavier Miserachs, per exemple, que té lloc a Palafrugell i que

ja té vuit edicions de vida, en cada nova ocasió en descobreix un. Amb voluntat i bona feina un grup de gestors culturals a l'Empordà han tret a la llum pública cada dos anys un fotògraf desconegut del poble amb una obra increïble.

A poc a poc, es pot fer molt bona feina. La fotografia és la nostra memòria cultural cospada per algú sensible, el tresor que cal cuidar perquè ens ajuda a entendre qui som i d'on venim, una eina que des de fa més de cent anys ens permet interrogar el món i a nosaltres mateixos. És el nostre mirall. Aquest és el seu gran poder i ja és hora de reconèixer-ho. **Ç**